

anders dan in verband met den grond van z'n* heilsverwachting, met God: „Geloof *in* God” is dan ook iets anders dan: „geloof, dat Hij bestaat”, al is natuurlijk het tweede bij het eerste ondersteld, zal dit althans niet tot den rang van autosuggestie worden verlaagd. *Gelooven*, *dat* duidt in eerster instantie een ontwaren aan van iets op grond van mededeeling omtrent dit iets door een tweede; in tweeder instantie een doordringen in het meegedeelde met behulp mede van de wetenschap.

Kort saamgevat in verband met de verhouding van religie en theologie: „gelooven in” drukt uit dat de procesmatig zich voortzettende wedergeboorte gepaard gaat met een besef geroepen te zijn tot *heil* of *zaligheid*. „Gelooven, dat” spreekt van vertrouwen op een mededeeler: deze kan zijn God zelf maar ook één der organen die Hij daartoe gebruikt. In dezen zin kan men spreken van directe en indirecte mededeeling. In beide gevallen heeft men echter te doen met mededeeling, dus met 'n woord, door Hem gesproken in 't verbond met de menschheid. Daarom valt de onderscheiding van directe en indirecte mededeeling niet samen met die van openbaring door woord en door werkstuk, ze valt geheel binnen het kader van de woordopenbaring. Deze onderstelt het verbond door God eenzijdig met de menschheid opgericht, maar na de instelling uiteraard tweezijdig van karakter; krachtens de schepping van den aanleg tot dit verbond heet de mensch geschapen naar Gods beeld. De mededeeling in woorden mag daarom openbaring heeten wijl ze inlicht over wat anders verborgen zou zijn, m. a. w. omtrent God en de verhouding der schepselen tot Hem. Daarbij is nog tweeërlei op te merken. Ten eerste, dat deze mededeeling geschiedt in het verbond, dus steeds *onder* de wet: God spreekt in voor den mensch verstaanbare taal en woorden en dus past ons noch 'n poging om deze mededeeling te vertalen in den vorm dien ze voor God heeft, noch ook deemoed wanneer zulk 'n pogen mislukt. — En in de tweede plaats dat deze woordopenbaring handelt over Hem — wat insluit mededeeling omtrent Zijn verhouding tot de schepselen — en over de verhouding der schepselen tot Hem. Daarom ziet de woordopenbaring — de directe, maar uiteraard in navolging van haar ook de indirecte — de schepselen steeds als *kosmische eenheden* of spreekt van hen in de taal der dagelijksche waarneming. De wetenschap komt in haar slechts ter sprake als een der *taken*, waartoe de mensch geroepen is en deze roeping tot taak volgt eerst op die tot heil. — Nader is hierbij dan nog op te merken, dat in de verhouding van de schepselen tot God door den zondeval in de historie een ingrijpende wijziging is tot stand gekomen, in verband waarmede aan de woordopenbaring in 't Paradijs 'n belangrijk moment is toegevoegd, n.l. dat der genade, die niet voor allen geldt, daarom speciaal mag heeten, en — wijl na den zondeval krachtens onze vrees schier ongelooflijk — zóó op den voorgrond treedt, dat al het andere, al vervalt er niets van, daarvoor naar den achtergrond wijkt.

Deze onderscheidingen bedoelen allerminst dit rijke onderwerp uit te